

Länsstyrelsen
Västernorrlands län
Naturvårdsenheten
byrådir B Norén

KOPIA

BESLUT

1978-01-27

11.121-3715-75^{1 (4)}
11.121-3668-77
80-307

Härnösands kommun
Fack
871 01 HÄRNÖSAND

2202025

Bildande av Västanåfallets naturreservat i Viksjö socken,
Härnösands kommun

Beskrivning av reservatet

Västanåfallets naturreservat är beläget på ekonomiska kartbladet
18 K Graninge 1 g VASTANA.

Arealen är ca 7 hektar.

Ingående fastighet är VASTANA 3:38 som förvärvats av Härnösands
kommun för naturvårdsändamål.

Reservatet ligger på den västra älvplatån i Mjällåns dalgång, ca
3,5 km nedströms Viksjö kyrkby. Genom reservatet rinner Eksjöån som
här strax före sammanflödet med Mjällån bildar ett sammanlagt ca
90 m högt vattenfall. Fallet skapade på 1700-talet förutsättningar
för ett järnbruk, Västanå bruk, som var i drift till slutet av
1800-talet. Vattenfallet och lämningarna från bruksepoken, som dam-
mar, rännor, smedja, arbetarbostäder, huvudbyggnad m m, utgör ett
uppskattat utflyktsmål. De flesta byggnaderna vid Västanå är i en-
skild ägo. En smedja, ladugård och logbyggnad tillhör Härnösands
kommun och ingår i reservatet.

Med stöd av 7 § naturvårdslagen (1964:822 med ändring 1974:1025)
beslutar länsstyrelsen att ett på bifogad karta markerat område
i Västanå, Viksjö socken, Härnösands kommun, skall utgöra natur-
reservat på grund av områdets natur- och kulturmiljö samt dess
betydelse som utflyktsmål och strövområde.

För att trygga ändamålet med reservatet förordnar länsstyrelsen
med stöd av 8, 9 och 10 §§ naturvårdsförordningen (1976:484) att
nedan angivna föreskrifter samt råd- och förvaltningsbestämmelser
skall gälla beträffande området.

- A Föreskrifter jämlikt 8 § naturvårdslagen angående inskränkning i
markägares och annan sakägares rätt att förfoga över fastighet
inom reservatet.

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar skall förbud gälla att

- 1 uppföra byggnad
- 2 väsentligt ändra befintlig byggnad utan samråd med länsstyrelsen
- 3 bedriva täkt eller annan verksamhet som förändrar områdets topografi och landskapets allmänna karaktär
- 4 anordna upplag
- 5 avverka eller utföra annan åtgärd som i väsentlig mån påverkar vegetationen, utöver vad som framgår av upprättad skötselplan (som bifogas beslutet)
- 6 framdraga mark- eller luftledning
- 7 i övrigt vidtaga åtgärd som strider mot syftet med reservatet.

B Föreskrifter jämlikt 9 § naturvårdslagen angående markägares och annan sakägares skyldighet att tåla visst intrång.

Markägare och innehavare av särskild rätt till marken förpliktigas tåla de åtgärder inom området som framgår av till detta beslut fogad skötselplan. Markägaren, Härnösands kommun, har i kommunstyrelsen 1977-12-20 godkänt förslag till beslut och skötselplan.

C Föreskrifter jämlikt 10 § naturvårdslagen om vad allmänheten har att iakttaga inom reservatet.

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar skall förbud gälla att

- 1 anbringa tavla, plakat, affisch, skylt, inskrift eller därmed jämförlig anordning
- 2 bryta kvistar, fälla eller på annat sätt skada levande eller döda träd och buskar, ta frö och gräva upp örter
- 3 göra upp eld annat än på särskilt anvisade platser
- 4 framföra motordrivet fordon annat än på anvisade vägar
- 5 parkera annat än på särskilt anvisade platser
- 6 tälta eller uppställa husvagn.

D Bestämmelser jämlikt 9 § naturvårdsförordningen om vård och förvaltning.

- a) Reservatet skall vårdas med avsikt att bevara den särpräglade natur- och kulturmiljön i området.

Åtgärder skall vidtagas som, utan att strida mot syftet med reservatet, underlättar för allmänheten att ta del av områdets speciella natur- och kulturkvaliteter.

Reservatet skall skötas enligt anvisningar i bifogad skötselplan vilken härmed fastställs av länsstyrelsen.

- b) Reservatet skall förvaltas av skogsvårdsstyrelsen i samråd med markägaren.
- c) Reservatet skall av förvaltaren utmärkas i enlighet med av statens naturvårdsverk utfärdade anvisningar.

./.

Besvär till jordbruksdepartementet (PLY nr 1).

Beslut i detta ärende har fattats av styrelsen. I beslutet deltog landshövding Bertil Löfberg jämte ledamöterna Ivar Högström, Sture Jansson, Erik Kalte, Gunnar Mehlin, Ivar Nordlander, Ingrid Norman, Erik Ohlsson, Harald Olsson, Martin Olsson, Stig Olsson, Ivan Sjöberg och Håkan Winberg samt suppleanten Jarbro Nilsson.

I den slutliga handläggningen deltog även länsråd Nils Sjölin, länsantikvarie Bengt Häger, länsassessor Olle Fernström, biträdande överlantmätare Hans-Yngve Eriksson, byrådirektör Bengt Norén, föredragande, arkitekt Hans Lindgren och byråinspektör Lars-Ola Norén.

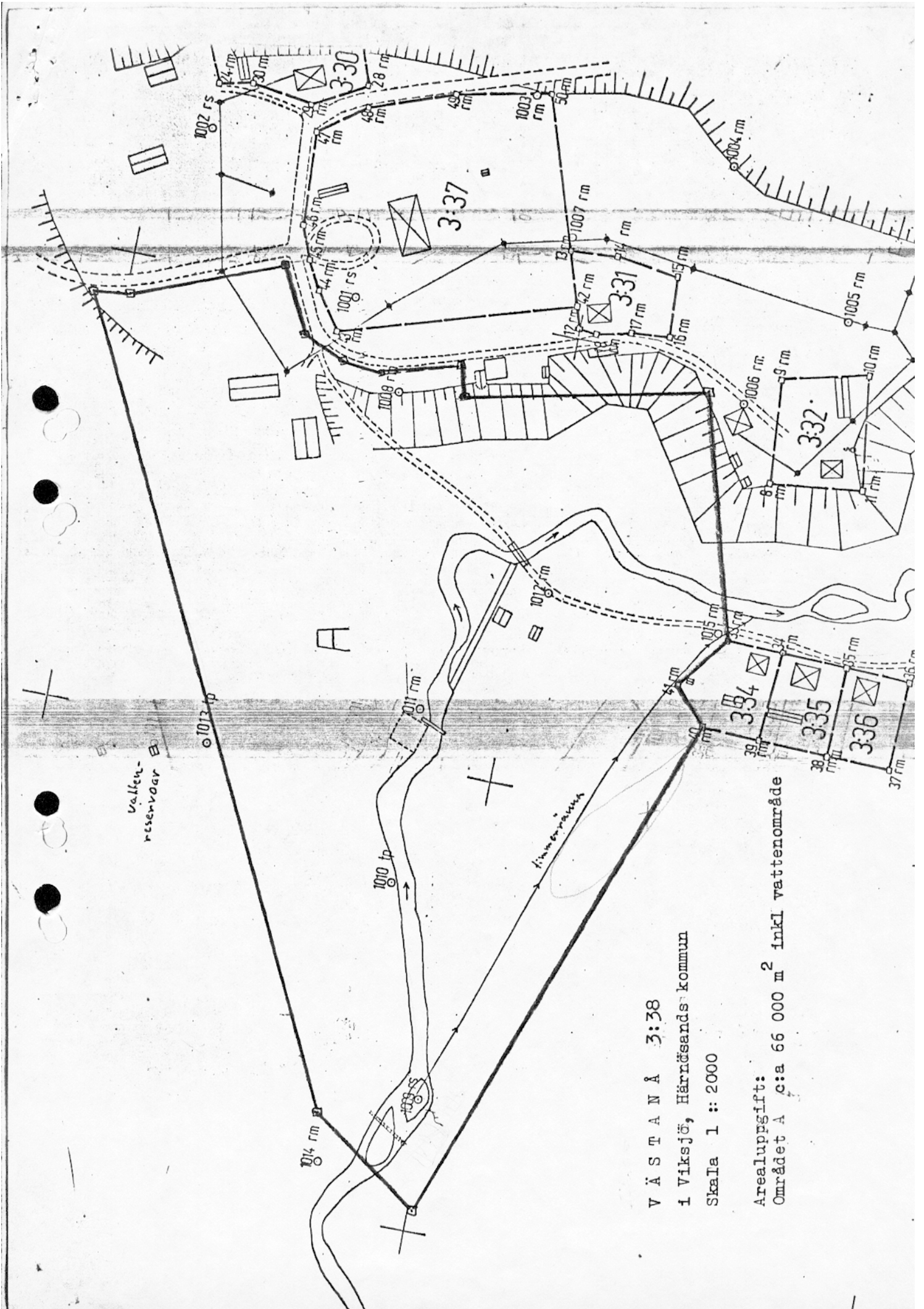
Bertil Löfberg

Bengt Norén

JE
PE
LA
LE

Bestyrkes

B. Lagerström

V Ä S T A N Å 3:38

i Viksjö, Härnösands kommun

Skala 1 :: 2000

Arealuppgift:
Området A c:a 66 000 m² inkl vattenområde

Härnösands kommun
871 80 Härnösand

Beslut om ny skötselplan för Västanåfallets naturreservat

Beslut

Länsstyrelsen beslutar att fastsälla den nya skötselplanen med dnr: 512-11884-05 för Västanåfallets naturreservat dnr:11.121-3668-77. Den tidigare skötselplanen sedan 1978-01-27 upphävs därmed.

Ärende

Västanåfallets naturreservat bildades 1978. Länsstyrelsen har under 2005 reviderat skötselplaner för ett 10-tal reservat varav Västanåfallet är ett. Skötselplanen har arbetats fram av Lennart Vessberg, Naturinformation, Härnösand.

Förslaget till skötselplan har gått på remiss till kommunen, skogsvårdsstyrelsen, Viksjö hembygds- och turistförening, Västanåfallets naturum Ekonomisk Förening, Västanå Islandshästar och servering samt naturskyddsföreningen.

Två svar har inkommit, från Skogsvårdsstyrelsen och Härnösands kommun. Skogsvårdsstyrelsen hade inget att invända mot förslaget.

Härnösands kommun har 2005-12-15 lämnat synpunkter på skötselplanen, framför allt rörande ansvaret för Naturum. Denna fråga diskuterades senare på ett möte 2006-02-01 där John Granbo länsstyrelsen, Bertil Ericsson Härnösands kommun och Lars-Ola Norén Västanåfallets naturum Ekonomisk Förening (fr.o.m. 2005-03-27 Föreningen Västanåfallets naturum) deltog. Vid detta möte enades man om att Härnösands kommun ska vara huvudman för Naturum.

I ärendet har även sektionschef Britt-Marie Lindström deltagit.

Eva Carron
T. f. avdelningschef

Heléne Öhrling
Kultur och naturavdelningen
0611-34 92 17

2006-04-03
Dnr 512-11884-05

SKÖTSELPLAN FÖR VÄSTANÅFALLETS NATURRESERVAT

Härnösands kommun, Västernorrlands län

Foto Lennart Vessberg

Innehållsförteckning

BESKRIVNINGSDDEL

1. Syftet med naturreservatet	3
2. Beskrivning av reservatet	3
3. Historisk och nuvarande mark- och vattenanvändning	3
4. Områdets bevarandevärden	4
4.1 Kulturhistoriska bevarandevärden	4
4.2 Biologiska bevarandevärden	4
4.3 Bevarandevärden för friluftsliv	5
5. Tekniska anläggningar	6
5.1 Vatten	6
5.2 Avlopp	6
5.3 Brandskydd	6
5.4 El-telenät	6
5.5 Ljus- och ljudanläggning	6
6. Nyttjanderätter, servitut och ansvarsfördelning	6
6.1 Ägoförhållanden, drift och huvudmannaskap	6
6.2 Parter i skötsel och förvaltning	7
6.3 Ansvarsfördelning	7
6.4 Servitut och avtal	7
7. Källförteckning	8

PLANDEL

8. Skötselområden med bevarandemål och åtgärder	9
9. Jakt och fiske	12
10. Brand	12
11. Reservatets märkning och tillsyn	12
11.1 Utmärkning av reservatets gräns	12
11.2 Tillsyn och dokumentation	12
12. Uppföljning av skötselåtgärder	12
13. Uppföljning av bevarandemål	12
14. Sammanfattning av planerade skötselåtgärder	13

BESKRIVNINGSDDEL

1. Syftet med naturreservatet

Syftet med reservatet enligt beslutet från 1978 är att vårda och bevara den särpräglade natur- och kulturmiljön samt säkra dess tillgänglighet som betydelsefullt utflyktsmål och strövområde.

Syftet ska nås genom att:

- bevara nuvarande byggnader och kulturlämningar efter järnbruks- och flottningsepoken samt övrig verksamhet i och i anslutning till vattenfallet genom antikvariskt korrekta material och metoder.
- den öppna marken i och kring det gamla bruket med tidigare odlad mark hävdas för att bevaras öppet.
- vattenfallet hålls fritt från träd- och buskvegetation.
- omgivande skogsmark lämnas till fri utveckling.
- kanalisera stigar och verksamhet för det rörliga friluftslivet.

2. Beskrivning av reservatet

Reservatet omfattar fastigheten VÄSTANÅ 3:38 som ägs av Härnösands kommun och har en areal av knappt 7 ha. (se karta bil 1 och bil 2)

Reservatet ligger på den västra älvplatan i Mjällåns dalgång, ca 3,5 km nedströms Viksjö kyrkby. Genom reservatet rinner Eksjöån som här strax före sammanflödet med Mjällån bildar ett sammanlagt ca 90 m högt vattenfall. Fallet skapade på 1700-talet förutsättningar för ett järnbruk, Västanå bruk, som var i drift till slutet av 1800-talet. Vattenfallet och lämningarna från bruksepoken, som dammar, rännor, smedja, arbetarbostäder, huvudbyggnad m.m., är ett uppskattat utflyktsmål. Byggnader som ingår i reservatet är ”blåshuset” (smedjan), förrådsskjul, ladugård, härbre, logbyggnad, vindskydd (vid kornhässjan), kornhässja samt de senare tillkomna ”Miällåå Gärdh” och uthuset vid ladugården. Även flottningsrännan ingår i reservatet. Timmerkojan, som också tillkommit senare, ägs av Viksjö Hembygds- och Turistförening.

Västanåfallets naturreservat ligger inom riksintresset för naturvård Ljustorpsån-Mjällån (Y59). Länsstyrelsen är förvaltare för reservatet.

3. Historisk och nuvarande mark- och vattenanvändning

Västanå järnbruk

Västanå järnbruk grundades 1744 av köpmannen Daniel Danielsson Krapp. Järnbrukshanteringen kom igång två år senare. I mer än 150 år var bruket ett centrum för näringslivet i Viksjöbygden. År 1805 uppgick bruksbefolkningen till 205 personer. Här tillverkades förutom stång-, band- och bultjärn även städ, sågaxlar och sågblad, liksom spik och jordbruksredskap. Råmaterialet var tackjärn som kom sjövägen till Härnösand från Nora,

Linde och Norberg i Mellansverige. Tackjärnet kördes sedan i hästforor från Härnösand som också var brukets utskeppningsort för de färdiga produkterna.

Bruket ägde även stora skogsegendomar och många hemman. Dessa bidrog till brukets fortbestånd under konjunkturväxlingar i järnhanteringen. Bruket ägde också andra anläggningar som kvarn, tröskverk, vattensåg, tegelbruk och garveri. Herrgården, som fortfarande finns kvar, uppfördes år 1792 av brukspatronen Johan Rothof. Denna är belägen utanför reservatet och är i privat ägo.

Under senare delen av 1800-talet kom nya metoder inom järnhanteringen att konkurrera och mindre bruk som Västanå tvingades lägga ner. Arbetet med järnet upphörde 1867 efter ett stort antal ägarbyten. Många äldre byggnader revs därefter redan i slutet av 1800-talet. (se karta bil 4 samt bilaga 5a och 5b)

4. Områdets bevarandevärden

4.1 Kulturhistoriska bevarandevärden

Den gamla smedjan från 1700-talet, "blåsverkshuset", vid fallets nedre del finns fortfarande kvar. Byggnaden är uppförd av natursten och försedd med plåttak. Den nyttjas nu efter invändig restaurering av Viksjö Hembygds- och Turistförening. Även vattenrännan och vattenhjulet till blåsverkshuset är restaurerade. Av övriga byggnationer som tillhörde bruket i och i anslutning till vattenfallet återstår endast stengrunder. Den mest iögonfallande grunden är resterna efter kvarnhuset, beläget en bit upp i fallet. Den gamla kvarnen stod kvar ända fram till mitten av 1950-talet. Förutom grunden finns två stora kvarnstenar lämnade på platsen.

För att underlätta flottningen i Eksjöån byggdes i början av 1900-talet en järnränna på södra sidan förbi det branta fallet. Flottgodset från järnrännan samlades i den s.k. Bruksdammen för vidare befordran ned till Mjällån. Rännan nyttjades till mitten av 1950-talet. Den är restaurerad och används numera i ett populärt evenemang då man bl.a. låter stockar störta genom rännan och ut i Bruksdammen. (se karta bil 2)

I direkt anslutning till reservatet finns herrgården från 1700-talet och tre arbetarbostäder bevarade. En av arbetarbostäderna har förvärvats av Härnösands kommun. Herrgården och de övriga är privatägda. (se karta bil 2)

4.2 Biologiska bevarandevärden

Skogen och den övriga marken

Den skogbevuxna delen av reservatet i anslutning till fallet utgörs av högvuxen granskog med inslag av löv. Ett flertal granar har dött och många har också fallit omkull till gagn för både svampar och många andra arter. Svampar som indikerar höga naturvärden är bl.a. rynkskinn *Phlebia centrifuga*, rosenticka *Fomitopsis rosea* och vedticka *Phellinus viticola*. Under brukets aktiva tid var landskapet nedom fallet sannolikt mer öppet än idag.

Det som inte varit odlingsmark är nu till viss del bevuxet med delvis ålderstigen björk. Stora lärkar står också i anslutning till parkeringen. Kärnväxtfloran inom reservatet kan sägas vara av trivial karaktär. De fuktiga partierna i och i direkt anslutning till vattenfallet torde kunna

hysa arter anpassade för denna miljö - inte minst bland mossor och lavar. Någon inventering har inte gjorts.

Faunan

I vattenfallet ses regelbundet strömstare. Här finns även uppgifter om häckning. Forsärla har också noterats i direkt anslutning till vattenfallet.

4.3 Bevarandevärden för friluftsliv

Byggnader och service

Av de ursprungliga byggnaderna till bruket finns endast ett fåtal kvar. Den natursköna platsen vid och kring vattenfallet ger ändå en intresseväckande atmosfär åt den gamla bruksmiljön.

Inom reservatet finns två äldre ekonomibyggnader i form av ladugård och loge. Dessa har restaurerats och anpassats till de verksamheter som bedrivs inom reservatet. Ladugården har byggts om till stall med en avskild cafeteria. I logbyggnaden inryms Naturum och ett Visitor center. Här finns toaletter samt även duschar, bastu och vildmarksbad för uthyrning till allmänheten. Visitor center fungerar för övrigt som ett nav för den turistiska verksamheten i Viksjöområdet med en sommarturistbyrå, där besökare genom Naturum kan få information om bygden och dess natur. Här sker även fiskekortsförsäljning och förmedling av verksamheten kring ridhästföretaget.

Timmerkojan och inte minst Miällåå Gårdh är viktiga för den breddade verksamheten vid reservatet. Miällåå Gårdh, som är en timmerbyggnad, tillkom genom ett beredskapsarbete 1997-98 och används vid fester och konferenser. Övernattningsmöjligheter finns numera genom ett antal mindre övernattningsstugor utanför reservatsområdet. Dessutom har en av brukets gamla arbetarbostäder, "Bruksgården", i direkt angränsning till reservatet upprustats för övernattnig.

Västanåfallet har en stor turistisk dragningskraft, inte minst under vårflodens högre vattenföring. Flödet regleras för övrigt genom en damm vid den högt belägna Eksjöns utlopp i nordvästlig riktning från fallet. Västanåfallet och dess närmaste omgivning utgör ett omtyckt utflyktsmål för besökare, närmast från Härnösand och Timrå-Sundsvallsområdet. Besöksfrekvensen har ökat och även fått en jämnare fördelning över året genom de aktiviteter som erbjuds här idag, dels genom ideella föreningars verksamhet, men framförallt genom Västanå Islandshästar och Servering AB med hästridning som basaktivitet.

Skyltning och vägvisning

Informationstavla över Västanåfallets naturreservat finns anslaget i anslutning till parkering och Naturum. Vägvisare i trä finns uppsatta för det befintliga stigsystemet.

Promenadvägar och stigar

Från den söderifrån kommande vägen som framför herrgården viker av mot Viksjö kyrkby, följer en mindre körväg ner till "Nerbruket". Den leder till de gamla arbetarbostäderna och vidare mot utbyn "Svedjorna". Vägen nyttjas särskilt sommartid av boende i de vid bruksdammen nämnda husen och även till viss del av besökande till reservatet. Från denna väg leder en stig upp mot fallet. Stigen fortsätter upp till forsacken där den korsar vattendraget för att sedan gå ner på den andra sidan vattenfallet. Det finns två broar över ån i fallet, varav den ena vid kvarngrunden.

Vindskydd, bordsgrupper och eldplatser

Ett vindskydd finns inom reservatet. Det står i anslutning till kornhässjan och används framförallt i samband med evenemang på scenen framför kornhässjan. ”Timmerkojan” som tangerar reservatsgränsen längst upp i västra hörnet av Kvarnvreten nyttjas för olika evenemang och sköts av hembygdsföreningen. Bordsgrupper finns placerade uppe vid fallets norra sida, i området mot Nerbruket mitt emot fallet, framför Café Krubban samt på det övre markplanet med utsikt mot fallet. Eldplats finns bara på ett ställe inom reservatet och denna är belägen i anslutning till smedjan. Ved tas från reservatet i samband med röjningar och avverkning.

5. Tekniska anläggningar

5.1 Vatten

Färskvatten tas från egen borrhål i anslutning till reservatet.

5.2 Avlopp

Utredning pågår vid Härnösands kommun för en översyn av avloppets kapacitet.

5.3 Brandskydd

Utredning pågår vid Härnösands kommun för en översyn av brandskyddsinstruktionerna. Brandlarm finns för övrigt installerat i samtliga byggnader; stallet med Café Krubban, loggbyggnaden med Visitor center och Naturum, Miällå Gårdh samt vandrarhemmet ”Bruksgården”.

5.4 El- telenät

Kommunen har gjort en beställning för en översyn på el-sidan i reservatets byggnader. I Visitor Center finns dator uppkopplad på nätet. Fast telefon finns i Café Krubban.

5.5 Ljus- och ljudanläggning

I Visitor Center finns anläggning för bildspel och i Naturum finns apparatur för ljus- och ljudeffekter.

6. Nyttjanderätter, servitut och ansvarsfördelning

6.1 Ägoförhållanden, drift och huvudmannaskap

Härnösands kommun äger marken som avstyckats för naturreservatets ändamål med fastighetsbeteckningen Västanå 3:38. Härnösands kommun har även förvärvat en av arbetarbostäderna, ”Bruksgården”, Västanå 3:34 som gränsar till reservatet. Härnösands kommun står för övrigt som ägare till samtliga byggnader inom reservatet med undantag för uthuset med gödselstaden samt ”kulturdasset” (se karta bil 2). Vitvarorna i Café ”Krubban” ägs också av kommunen.

Härnösands kommun är huvudman för Västanåfallets Naturum. Den ideella föreningen Västanåfallets naturum sköter den praktiska driften av Naturum, en verksamhet som innefattar utställningarna och medverkan till publika arrangemang på platsen. Länsstyrelsen äger de monterade djuren i Naturums utställning.

Härnösands kommun är huvudman för Västanåfallets Visitor Center. Västanå Islandshästar och Servering AB driver detta på uppdrag av Härnösands kommun.

Västanå Islandshästar och Servering AB arrenderar även tillgång till byggnader och mark inom reservatet för sin verksamhet. Uthus med gödselstad ägs av Västanå Islandshästar och Servering AB samt även det gamla "kulturdataset".

6.2 Parter i skötsel och förvaltning

- Länsstyrelsen
- Härnösands kommun
- Västanå Islandshästar och Servering AB
- Föreningen Västanåfallets naturum
- Viksjö Hembygds- och Turistförening
- Entreprenörer för skötsel

6.3 Ansvarsfördelning

Västanå Islandshästar och Servering AB har uppdrag av Härnösands kommun att svara för gräsklippning och skötsel som ligger utanför länsstyrelsens ansvarsområde samt arbetsledarskap för vaktmästare som är anställd av Härnösands kommun.

Västanå Islandshästar och Servering AB har miljöstödsbeslut för betesmarker inom reservatet.

Viksjö Hembygds- och Turistförening svarar för tillsyn och verksamhet i smedjan. Föreningen äger Timmerkojan och svarar därmed för dess skötsel.

Föreningen Västanåfallets naturum ansvarar för naturums verksamhet och dess utställning på uppdrag av Härnösands kommun.

Länsstyrelsen ansvarar för skötseln av vattenfallet med stigar, kulturlämningar, inklusive timmerrännan, samt de anordningar som iordningställts för det rörliga friluftslivet. Länsstyrelsen ansvarar för kornhässjans underhåll på Kvarnvreten samt vägvisning och skyltning för reservatet.

Härnösands kommun ansvarar för skötsel och underhåll av bord och bänkar som inte står i anslutning till vattenfallet. Kommunen ansvarar också för eldstaden i anslutning till smedjan, för parkeringen samt skötsel och underhåll av Eksjödammen med daglig tillsyn. Härnösands kommun ansvarar för soptömning samt städning av toaletter och sanitetsutrymmen i Visitor Center.

6.4 Servitut och avtal

Nyttjandet av vägen från väg 331 fram till reservatet regleras i avtal mellan SCA och Härnösands kommun.

För vägen till Nerbruket finns en vägförening med Härnösands kommun som avtalsägare.

Västanå Islandshästar och Servering AB arrenderar genom avtal med Härnösands kommun byggnaderna; logbyggnad, härbret, vandrarhemmet "Bruksgården" (denna ingår inte i reservatet, men är kopplad till verksamheten som bedrivs inom reservatet), ladugård med stall

och café samt Miällåå Gårdh. Arrangörer av verksamhet som berör reservatet ska vid behov av körning med motordrivna fordon utanför vägar, ansöka om tillstånd hos länsstyrelsen.

7. Källförteckning

- Skötselplan Västanåfallets naturreservat, länsstyrelsen Västernorrlands län 1978
- Brynolf Hellner och Sander Rosén, Nordiska museets arkiv, dokumentation av byggnader 1949
- www.harnosand.se/turism/vastana/historik/vastanabruk.
- Muntliga källor

PLANDEL

8. Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Reservatet indelas i sju skötselområden inklusive byggnader samt anordningar för rekreation och friluftsliv, se kartbilaga 3.

1. Benämnes lokalt "Kvarnvreten" och har tidigare använts för slåtter och bete.

Mål

Att behålla området öppet.

Skötselåtgärder

Gräsyterna klipps regelbundet maskinellt.

2. Sluttningen söder om "Kvarnvreten" mot stigen till fallet samt sluttningen mot ån och vägen mitt emot fallet (mot "Nerbruket"). Dessutom inkluderar det området norr om uthuset med gödselstaden.

Nipsslutningar med lövträd. Öppen betesmark med gamla träd, framförallt björk i nipsslutningen i öster.

Mål

Att hålla sluttningen söder om "Kvarnvreten" öppen samt att hålla den plana delen av området mot det sk Nerbruket öppet för totalupplevelsen.

Skötselåtgärder

Röjning, slåtter och/eller bete. Ris från fällda träd eldas upp på ställen där olägenheten minimeras. De största björkarna i nipsslutningen tas bort så att utsikten från bänkborden på det övre markplanet mitt emot fallet förbättras. Mer estetiskt tilltalande hagar i trävirke uppförs för de betande djuren. Detta gäller framförallt området närmast söder om "Kvarnvreten".

3. Området söder om stigen till fallet med avgränsning i öster av körvägen. Innefattar även åkanterna och den gamla smedjan ("blåsverkshuset") samt området kring timmerrännan.

Öppen mark med grunder från brukstiden samt grunderna från sågverket och kvarnen uppe i fallet. Timmerrännan och gammal betesmark.

Mål

Att behålla området öppet så att lämningarna efter brukstiden med grunderna framträder. Timmerrännan hållas synlig samt att övriga ytor hålls öppna.

Skötselåtgärder

Området hålls fritt från buskar och träd. Enstaka träd som inte når så hög höjd kan kvarstå som solitärer. Även åns lopp ska hållas fri från buskar och sly för att bevara ett

positivt intryck. Runt timmerrännan gallras slyet för att få upp ett glest buskskikt som samtidigt inte väsentligt skymmer rännan.

4. Parkeringsytan, området mellan ladugården och björkallén vid vägen.

Öppen grusad markyta.

Mål

Området hålls öppet och anpassas för parkeringsändamål.

Skötselåtgärder

Området grusas vid behov för att kunna fungera tillfredsställande som parkering för besökande vid reservatet. Träddungen i söder ersätts successivt med nya träd som beskuggar parkeringen.

5. Området med vattenfallet.

Vattenfallet med omgivande skog.

Mål

Ändamålet är att hålla vattenfallet öppet och bevara området runt fallet med karaktär av ”naturskog” samt att denna får utvecklas fritt utifrån naturliga processer.

Skötselåtgärder

Röjning av lövsly i anslutning till fallet bör utföras kontinuerligt för att behålla fallets öppenhet samt att grunden från den gamla kvarnen framträder. Döda träd eller delar av träd som utgör fara för besökare och som även riskerar att falla över stigarna, på byggnad, i vattendraget eller i vattenfallet tas ner, men kan ligga kvar om de inte utgör hinder. Lågor som hamnat över stigen kapas upp enbart för stigens framkomlighet, övriga delar av stammarna får ligga kvar. Vattenslangarna i fallet tas bort om de ej längre fyller någon funktion. Undvik röjning och andra åtgärder i vattenfallet under häckningstid för strömstare.

6. Byggnader.

Följande byggnader finns inom reservatsområdet: Logbyggnad med Naturum och ett Visitor center, härbre, ladugård med stall och en ombyggd del som café, förrådsskjul och smedja med tillhörande vattenränna och vattenhjul, timmerrännan och byggnaden Miällåå Gårdh.

Mål

Nuvarande bebyggelsestruktur vid reservatet bevaras.

Skötselåtgärder

Byggnaderna sköts och underhålls genom antikvariskt korrekta material och metoder för att bibehålla den nuvarande bebyggelsestrukturen vid reservatet. Vid bedömning om

eventuella tillkommande byggnader och anordningar ska detta ske med restriktivitet, både beträffande utformning och placering, med hänsyn till områdets karaktär.

Anläggningarna kan endera drivas genom kommunens försorg eller hyras ut helt eller delvis till lämplig rörelseidkare.

Timmerrännan av järn pallas under med tvärställda stockar där den ej vilar direkt på stengrund och underhålls för att kunna fungera för sitt ändamål i samband med särskilda evenemang.

7. Anordningar för rekreation och friluftsliv

Mål

Reservatet ska säkerställa tillgängligheten och underlätta för rörligt friluftsliv i området i den mån detta inte står i strid mot de övriga syftena med reservatet (se beslutet).

Anordningar och anläggningar ska nyttjas på sätt som ger god service till den besökande allmänheten. Ytterligare utbyggnad ska ske med restriktivitet, med hänsyn till bruksområdets miljö och kapacitet att ta emot ytterligare besökare.

För att täcka behovet av övergripande information, tillgänglighet och service ska informationstavla med beskrivning av reservatet anslås. Det ska finnas en väl underhållen och markerad promenadstig på båda sidor om fallet med broar på tre ställen, varav en över timmerrännan, samt trappor där det är som brantast. Vägvisare med avståndsangivelser ska finnas i anslutning till informationstavlan vid parkeringen samt vid stigarnas förgreningar. Inom reservatet ska det även finnas ett vindskydd, en kornhässja samt en eldstad. Denna ska hållas i sådant skick att den inte skapar brandfara. Det ska finnas tolv bänkbordenheter utplacerade inom reservatet.

Skötselåtgärder

Övergripande informationstavla för reservatet ska förnyas och sättas upp i anslutning till parkeringen. Mindre informationstavlur placeras vid kvarngrunden, "blåshuset" (smedjan), timmerrännan samt vid Timmerkojan.

Befintliga vägvisare inom reservatet ska bytas ut och kompletteras. Val av material samt utformning av dessa sker i samråd mellan länsstyrelsen och kommunen.

De ansvariga för vindskydden ska hålla dessa i skick för sitt ändamål liksom bordsgrupperna uppe i fallet och på övriga ställen i reservatet. Även kornhässjan hålls i skick för sin prydnad samt att den inte blir till fara för besökare. Eldplatsen vid smedjan, "blåsverkshuset", ska hållas i sådant skick att den inte skapar brandfara. Ved ska tillhandahållas för eldplatsen.

Stigen runt fallet är den enda iordningställda stigen inom reservatet. Den ska hållas öppen, markeras och skötas på ett sådant sätt att det tillfredsställande går att ta sig fram där till fots. Stigen är på sina ställen mycket brant varvid trappsteg i någon form kan behövas. Eftersom det går berg i dagen på flera ställen bör man där överväga att montera

fasta galvaniserade trappor som kan vara underhållsfria under många år. En tredje bro måste byggas där stigen korsar timmerrännan. Broarna ska hållas i skick för sitt ändamål. Behov finns av belysning mellan Naturum och Miällåå Gårdh. Även belysning av vattenfallet skulle höja attraktionskraften för området. Detta arbetet har påbörjats.

9. Jakt och fiske

Reservatsföreskrifterna innebär inga restriktioner för jakt och fiske. Området ingår inte i något fiskevårds- eller jaktområde. Jakt inom reservatet får dock anses som olämpligt med tanke på områdets begränsade storlek och dess besöksfrekvens.

10. Brand

Eldning för allmänheten är endast tillåtet vid eldplatsen i anslutning till smedjan. Om brand uppkommer inom reservatet ska släckning ske skyndsamt men med så skonsamma metoder som möjligt och med största hänsyn till mark, vegetation och vatten.

11. Reservatets märkning och tillsyn

11.1 Utmärkning av reservatets gräns

Reservatet ska utmärkas enligt svensk standard (SIS 03 25 22) genom målning på träd eller på annat vis där träd saknas. I gränsvinklar och där det är naturligt för besökare att korsa reservatsgränsen sätts stolpar med reservatsbricka.

11.2 Tillsyn och dokumentation

Länsstyrelsen utser praktiskt ansvariga för skötsel och tillsyn, vilket regleras genom avtal med kommunen och entreprenörer.

12. Uppföljning av skötselåtgärder

Den praktiskt ansvarige ska årligen rapportera till länsstyrelsen vilka åtgärder som gjorts och när de genomförts på särskild blankett.

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av genomförda skötselåtgärder sker i slutet av varje år.

13. Uppföljning av bevarandemål

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs.

Första året

Hävden och skötseln av områdena 1, 2, 3, 4 och 5

- Informationstavla över reservatet
- Informationstavlur vid Nerbruket samt vid kvarngrunden
- Information över reservatet på länsstyrelsens hemsida

- Reservatets märkning och tillsyn
- Vägvisare för området samt markering och skötsel av stigslingan runt fallet
- Vindskydd och eldplats
- Bordsgrupper
- Timmerrännan

Varje år

- Hävden och skötseln av områdena 1, 2, 3, 4 och 5
- Informationstavla över reservatet
- Informationstavlor vid Nerbruket samt vid kvarngrunden
- Information över reservatet på länsstyrelsens hemsida
- Vägvisare för området samt markering och skötsel av stigslingan runt fallet
- Vindskydd och eldplats
- Bordsgrupper

Vart femte år

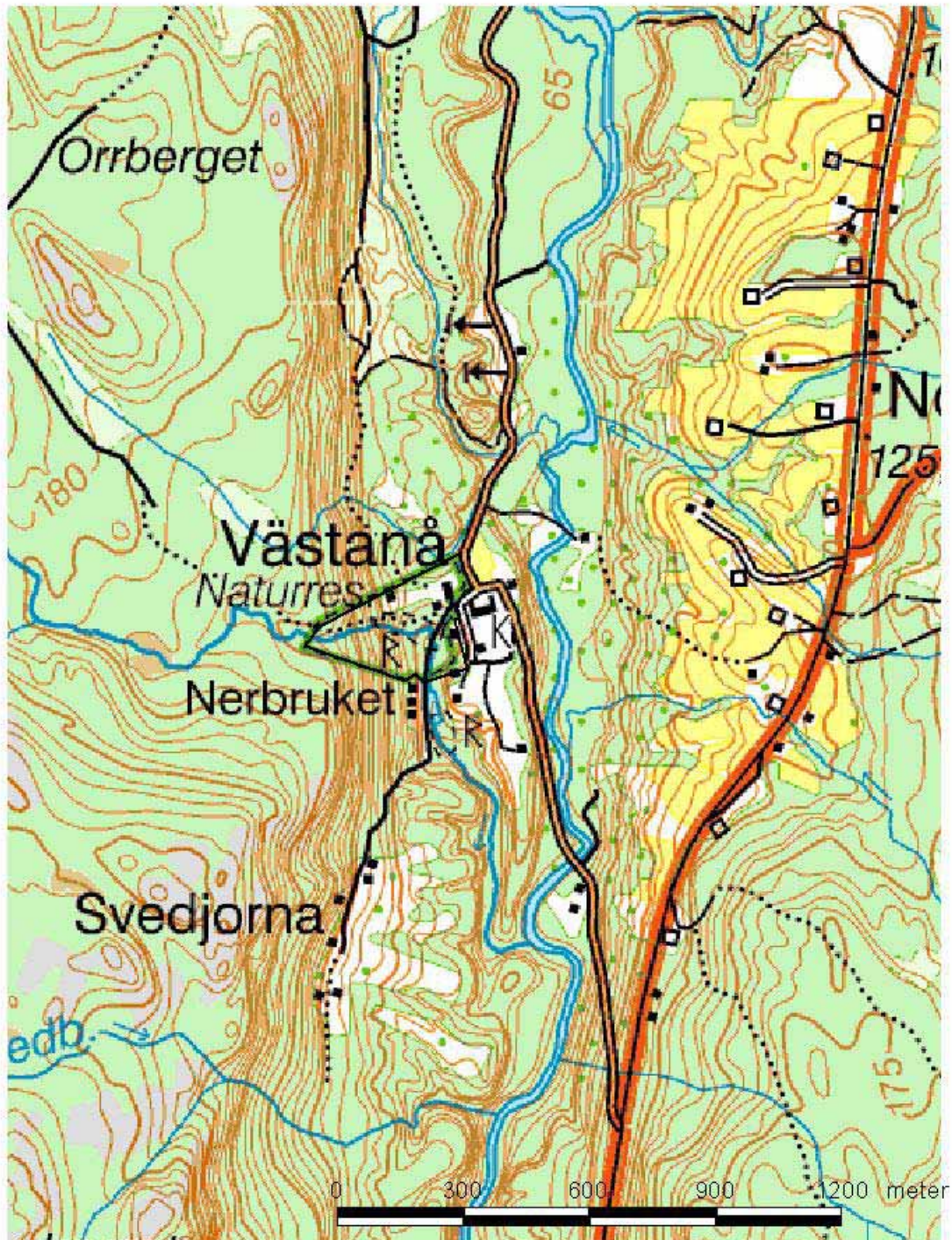
- Reservatets märkning och tillsyn
- Tekniska anläggningar
- Timmerrännan

14. Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Skötselåtgärd/objekt	När	Var	Prioritering	Finansiering
Informationstavlor	2006	Västanåfallets naturreservat	1	Reservatsanslag
Info på hemsida	2006		1	Reservatsanslag
Byggnader	Årligen	Omr 6	1	Härnösands kommun
Gräsklippning	Årligen	Omr 1	1	Härnösands kommun
Röjning, slätter, bete	Årligen	Omr 2	1	Miljöstöd/ Reservatsanslag
Röjning, slätter	Årligen	Omr 3	1	Reservatsanslag
Stigen	2006	Runt fallet	1	Reservatsanslag
Vägvisning	2006	Se bil 2 o 3	1	Reservatsanslag
Rastplatser	2006	Se bil 2	1	Reservatsanslag
Skogen o vattenfallet	2006	Omr 5	1	Reservatsanslag
Bordsgrupper	2006	Fallet, Nerbruket, Platån, Kvarnvreten	1	Reservatsanslag/ Härnösands kommun
Vindskydd o eldstad	Årligen	Se bil 2	1	Härnösands kommun
Märkning reservatet	2006		1	Reservatsanslag
Utställning	Vid behov	Naturum	1	Härnösands kommun/ reservatsanslag/ Föreningen Västanåf. naturum
Grusning parkering	Vid	Omr 4	1	Härnösands

	behov			kommun
Belysning	2006	Vattenfallet samt till Mjällågården	1	Härnösands kommun
Små info-tavlor	2007	Nerbruket, kvarngrunden	2	Reservatsanslag
Trägärdesgård	Vid möjlighet	Omr 2	2	Reservatsanslag

Bilaga 1

Västanaåfallets naturreservat

Byggnader

1. Ladugård (Stall o Café Krubban)	13. Bro över ån
2. Logbyggnad (Naturum o Visitor center)	14. Bro över ån
3. Miällå Gärdh	15. Kvarnhusgrund o dammruin
4. Vindskydd	16. Fundament efter sågverk
5. Kornhässja	17. Eldplats
6. Härbre	
7. Dike efter vattenränna	
8. Parkering	
9. Info o vägvisare	
10. Smedja	
11. Förråd	
12. Timmerränna	

1. Uthus med gödselstad	8.
2.	9.
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	

Timmerkojan

Herrgården

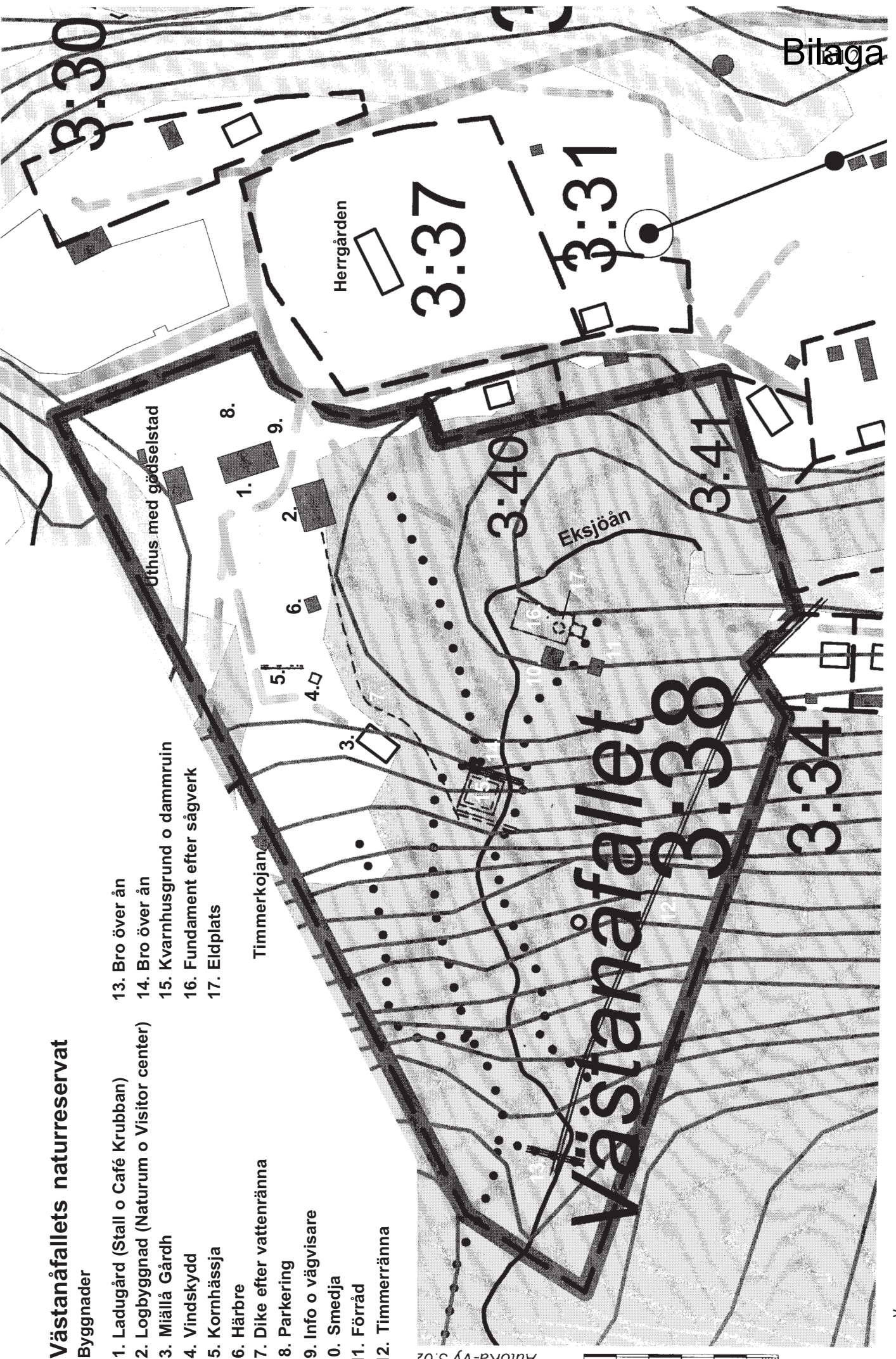
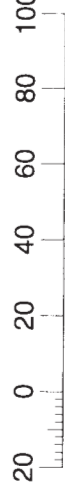
AutoKa-Vy 3.0z

Västanaåfallet

Bitlaga 2

System RT 90 2.5 gon V 0:-15 Aktualitet: 2005-11-10
 Fastighetsgränser kan visas ungefärligt. Jfr mot beslut i Lantmäterihandlingen.

X = 6959062
 Y = 1582077

Västanåfallets naturreservat

Skötselområden

- Körväg
- Promenadstig
- Reservatsgräns
- Områdesgräns

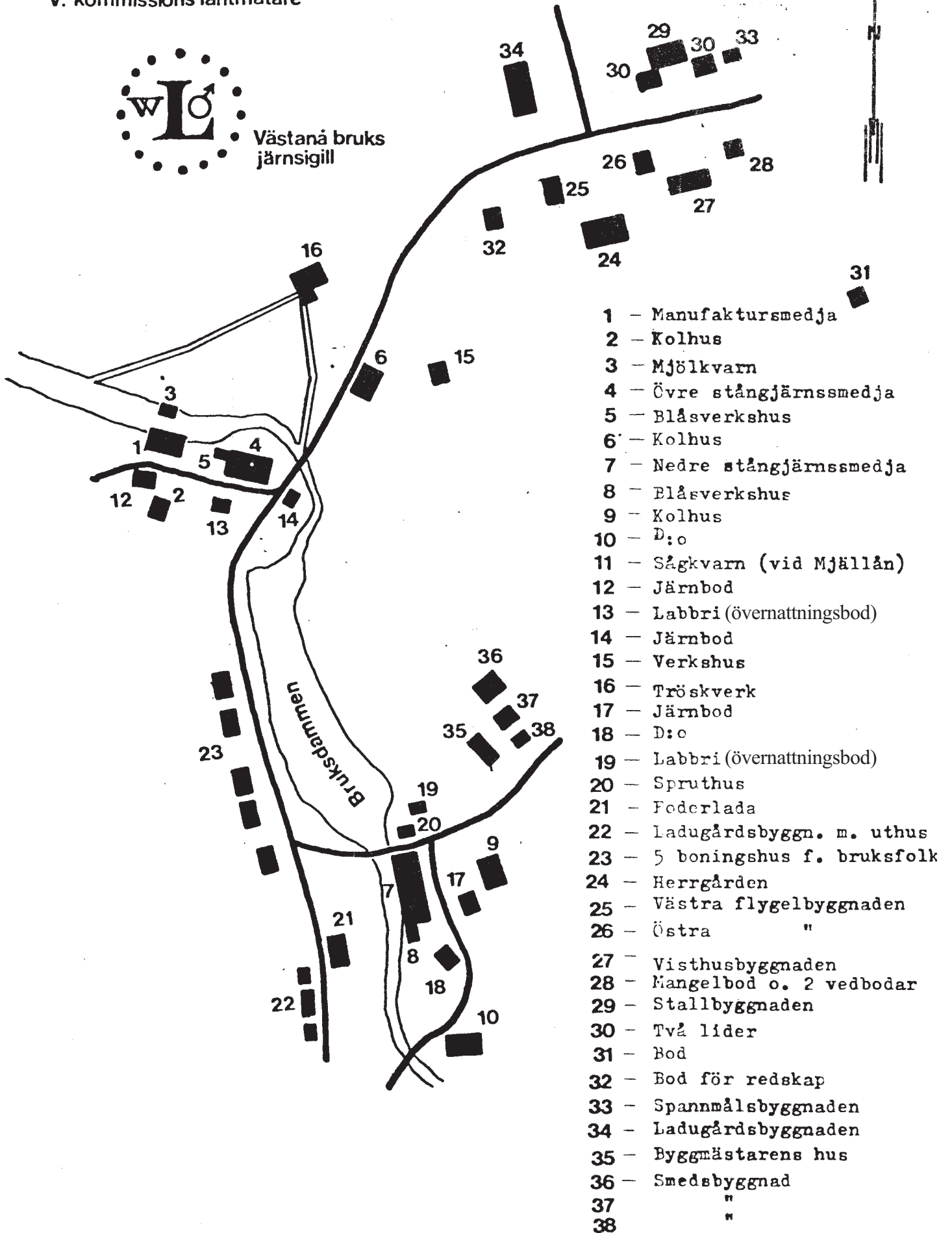
Byggnader vid Västana bruk år 1854

Bilaga 4

Orig. upprättad år 1854 av Johan Roman,
V. kommissions lantmätare

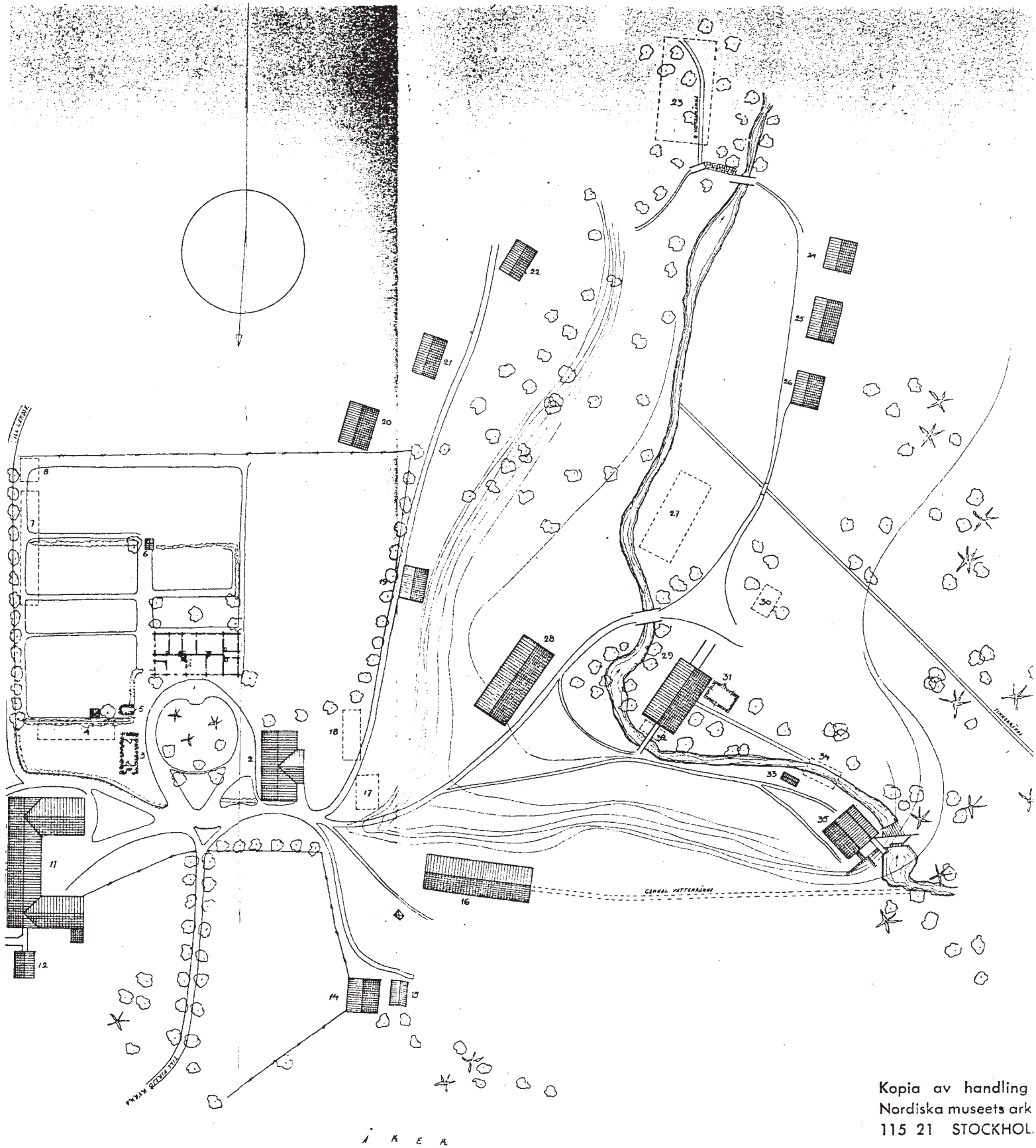

Västana bruks
järnsigill

- 1 - Manufaktursmedja
- 2 - Kolhus
- 3 - Mjolkvarn
- 4 - Övre stångjärnssmedja
- 5 - Blåsverkshus
- 6 - Kolhus
- 7 - Nedre stångjärnssmedja
- 8 - Blåsverkshus
- 9 - Kolhus
- 10 - D:o
- 11 - Sågkvarn (vid Mjällån)
- 12 - Järnbod
- 13 - Labbri (övernattingsbod)
- 14 - Järnbod
- 15 - Verkshus
- 16 - Tröskverk
- 17 - Järnbod
- 18 - D:o
- 19 - Labbri (övernattingsbod)
- 20 - Spruthus
- 21 - Foderlada
- 22 - Ladugårdsbyggn. m. uthus
- 23 - 5 boningshus f. bruksfolk
- 24 - Herrgården
- 25 - Västra flygelbyggnaden
- 26 - Östra "
- 27 - Visthusbyggnaden
- 28 - Mangelbod o. 2 vedbodar
- 29 - Stallbyggnaden
- 30 - Två lider
- 31 - Bod
- 32 - Bod för redskap
- 33 - Spannmålsbyggnaden
- 34 - Ladugårdsbyggnaden
- 35 - Byggmästarens hus
- 36 - Smedsbyggnad
- 37 - "
- 38 - "

Byggnader vid Västanå bruk år 1949
inventerat av Nordiska museet

Kopia av handling
Nordiska museets ark
115 21 STOCKHOLM

A R K I T E K T

Byggnader vid Västana bruk år 1949 inventerat av Nordiska museet

Bilaga 5b

Ängermanland

• Ängermanlands s.doms.tg.

Viksjö sn.

VÄSTANA BRUK

Byggnader:

1. Manbyggnad
2. Mejeri
3. Jordkällare
4. Plats för gammal bodlänga
5. Jordkällare
6. Lusthus
7. Plats för kugelbana
8. Plats för iskällare
9. Bost. för ladugårdskarl
10. Slakteri
11. Stall och ladugård
12. Svinhus
13. Vedbod
14. Magasin f.d. ladugård
15. Iskällare
16. Logbyggnad
17. Våghusets plats
18. Matbodens plats
19. Faktorsbostad
- 20.
21. Bostäder
- 22.
23. Grund efter Hammare
- 24.
25. Smedbostäder
- 26.
27. Förr kolhus
28. Kolhus
29. Såg
30. Laboratoriets plats
31. Smedja. förr blåsmaskinshus till hammare
32. Förr badhus
33. Kvarnstall
34. Förr spikhammare
35. Kvarn